

Gogol Nikolai Vasilevich

Viitta

Николай Гоголь

Viitta

«Public Domain»

Гоголь Н. В.

Viitta / Н. В. ГОГОЛЬ — «Public Domain»,

Содержание

N. V. Gogol	5
VIITTA	6
Конец ознакомительного фрагмента.	10

Gogol Nikolai Vasilevich

Viitta / Kertomus

N. V. Gogol

Nikolai Vasiljevitsch Gogol syntyi v. 1809 Vähä-Venäjällä, jossa hänen isänsä eli kirjailijana. Jo nuorena ylioppilaana täytyi hänen isänsä kuoltua itse ruveta elättämään itseään ja hän siirtyi silloin v. 1828 Pietariin, jossa toimi virkamiehenä, opettajana, näyttelijänä ja sanomalehtimiehenä. Mutta hänen mielensä paloi kirjallisiin töihin, hän tunsu palavaa halua luoda jotakin suurta, josta olisi kunniaa koko hänen isänmaalleen. Nyt hän Puschkinia lukiessaan innostui kotiseutuunsa ja kirjoitti ensimmäisen suuremman teoksensa, vähävenäläisen kansanelämäkuvauksen "Juhannusaatto". Nyt joutui hän Pietarin paraimpiin kirjailijapiireihin, ja tästä lähtien käy hänen kehityksensä nopeasti. Tämä nyt suomeksi ilmestynvä kertomus "Viitta" on käännteentekevä sekä hänelle että koko Venäjän kirjallisuudelle, sillä se alkaa Venäjän varsinaisen realismin. Hän oli syventynyt kuvaajasta tarkaksi elämän tutkijaksi ja tulkitsee erinomaisella lämmöllä ja nerokkuudella ihmisten salaisimmatkin tuntemukset, sellaisetkin, joita ei arkielämän pauhussa lainkaan huomatakaan. Kaikki sortoa kärsivät saavat hänestä puolustajan, kaikki sortajat vihollisen. Purevalla satiirilla, mutta samalla myös leikillisellä, sääliä herättävällä huumorilla paljastaa hän koko senaikuisen venäläisen virkakoneiston mädännäisyyden. 1838 ilmestyi hänen tunnettu teoksensa "Reviisori", ja 1842 toinen hänen kahdesta pääteoksestaan "Kuolleet sielut." – Loppuijällään joutui hän pappien vaikutuksen alaiseksi, joutui tuskiin sielunsa autuuden puolesta ja omantunnontuskiin siitä, että oli niin paljon pilkannut lähimmäisiään. Näihin sisällisiin taisteluihin hänen sielunsa ja ruumiinsa sitten vähitellen murtui, ja hän kuoli v. 1852. Gogol on Venäjän kirjallisuuden tukipylyväitä.

Suomentaja.

VIITTA

Virastossa – mutta parasta on olla sanomatta missä virastossa, sillä mitkään eivät ole sen helpommin äkämystyviä kuin kaikenlaiset virastot, rykmentit, kansliat ja, sanalla sanoen, kaikenlaiset virkakunnat. Nykyäänhän jokainen yksityinen henkilö pitää omaan persoonaansa kohdistuneet loukkaukset rikoksina koko yhteiskuntaa kohtaan. Kerrotaanpa, että tässä joku aika takaperin saapui eräältä piiripoliisipäälliköltä – en muista mistä kaupungista – joku valituskirjelmä, jossa hän selkosen selvästi selittää, että keisarilliset asetukset joutuvat aivan hunningolle ja että Hänen Majesteettinsa pyhää nimeä lausutaan aivan turhaan; ja mitä mahtavimmaksi todistukseksi oli hän liittänyt kirjelmäänsä jonkun romantillisen teoksen, jossa ainakin joka kymmenennellä sivulla esiintyi piiripoliisipäällikkö, vieläpä paikotellen aivan juopuneessakin tilassa.

Siis on parasta kaikkien ikävyyksien välttämiseksi nimittää puheenaolevaa virastoa vain *erääksi virastoksi*. Ja siis: *eräässä virastossa* palveli *eräs virkamies*, – tosin virkamies sellainen, jota ei juuri voi sanoa miksikään huomattavaksi; hän oli lyhytkasvuinen, hiukan rokonarpinen, hiukan punatukkainen, vieläpä vähän huonokuuloinen ja kaljupäinenkin; vielä oli hänellä ryppy kummassakin poskipielessä, ja kasvonsa olivat hemoroidaalisen väriset... Mitäpä tehdä! sellaista saa aikaan Pietarin ilmasto. – Mitä hänen arvonimeensä tulee (sillä meillähän täytyy ennenkaikkea ilmoittaa arvonimi), oli hän n.k. ikuinen nimineuvos, joista, kuten tunnettua, tekevät ivaa ja pilaa kaikenkarvaiset kirjailijat, jotka omaavat tuon sangen kiitettävän tavan ivata niitä, jotka eivät voi puolustautua.

Virkamiehemme sukunimi oli Baschmatschkin. Nimestä kohta huomaa, että se on joskus johtunut sanasta kenkä [sanaleikki mainitun virkamiehen nimestä; kenkä on venäjäksi baschmák, siitä Baschmatschkin. Suom. muist.], mutta tietämätöntä on milloin ja millä tavalla se on siitä johtunut, sillä hänen isänsä, samoin kuin isoisänsä ja lankonsakin, sekä kaikki täydelliset Baschmatschkinit olivat kävelleet saappaissa vaihtaen vain kolmisen kertaa vuodessa puolianturoita.

Hänen ristimänimensä oli Akaaki Akaakievitsch. Se kuulostanee lukijasta ehkä hiukan oudolta ja etsityltä; mutta voin vakuuttaa, ettei sitä ole millään lailla etsitty, vaan että seikka tosiaankin oli sellainen, ettei muuta nimeä voitu millään lailla antaa. Tapahtumain kulku oli seuraava.

Akaaki Akaakievitsch syntyi – jollei muisti petä – yöllä vasten 23: tta päivää maaliskuuta. Äiti-vainaja, joka oli virkamiehen vaimo ja kerrassaan kelpo nainen, valmistautui, kuten tuleekin, ristimään lasta. Äiti makasi vielä vuoteellaan vastapäätä ovea. Hänen oikealla puolellaan seisoi kummi, arvoisa Ivan Ivaanovitsch Jeroschkin, joka palveli osastonpäällikkönä senaatissa, ja kummitäti, harvinaisen hyväsydäminen poliisiupseerin vaimo Ariina Semjoonovna Bjelobryschkova. Äidille annettiin valittavaksi mieluisin kolmesta nimestä: Makija, Sassiija, tai jos nämä eivät kelpaisi, olisi lapsi ristittävä marttyyri Hasdasaatan kaimaksi.

"Ei!" tuumi vainaja, "nimet ovat kaikki niin kummia..."

Tehdäkseen hänen mielikseen, avasivat kummit kalenterin toisesta paikasta ja löysivät taas kolme nimeä: Trifiili, Duula ja Varahaasi.

"Johan nyt on kumma", virkkoi eukko; "minkälaisia ne kaikki nimet onkaan! En ole tosiaankaan ikänäni sellaisia kuullut. Olisipa vielä edes Vadát, tai Varúh, mutta Trifiili ja Varahaasi!"

Vielä käännettiin lehtiä ja löydettiin Pavsikaahi ja Vahtiisi.

"No, jo minä huomaan, että hänellä on huono onni", virkkoi eukko. "Parasta on nimittää lapsi isänsä mukaan. Isä oli Akaaki, niinpä olkoon poikakin Akaaki."

Täten sai lapsi nimekseen Akaaki Akaakievitsch. Hänet kastettiin, jolloin hän itki kovasti ja väänsi naamaansa niin julman näköiseksi, kuin olisi jo edeltäpäin aavistanut joutuvansa nimineuvokseksi. Ja siten kaikki tapahtui. – Olemme esittäneet tämän kaiken vain senvuoksi, että lukija voisi itse nähdä, että kaikki tapahtui välttämättömyyden pakosta, ja ettei mitään muuta nimeä voitu antaa.

Kukaan ei voinut muistaa, mihin aikaan Akaaki Akaakievitsch oli tullut virastoon, ja kuka hänet sinne oli toimittanut. Miten olikaan muuttunut tirehtöörejä ja muita päälliköitä, hänen oli aina nähty istuvan paikallaan samassa asennossa ja samaa puhtaaksikirjoittajan virkaa hoitaen, niin että lopulta luultiinkin, että hän oli kaiketi jo valmiina virkamiehenä maailmaan syntyntykin, virkatakki yllään ja kalju paikka pääläellaan. Virastossa ei häneen kiinnitetty minkäänlaista huomiota. Vahtimestarit eivät ainoastaan olleet nousematta seisaalleen, kun hän saapui, vaan vielä lisäksi eivät edes katsahaneetkaan häneen, aivankuin olisi vain joku kärpänen lentänyt etehisen läpi. Päälliköt kohtelivat häntä jotenkin kylmänylivaltaisesti. Kuka osastonpäällikön apulainen hyvänsä pisti vain paperin suoraan hänen nenänsä alle sanomatta edes: "Kirjoittakaa puhtaaksi!" tai: "Tästä saatte hupaista työtä", tai jotain muuta sopivaa, kuten on tapana sivistyneemmissä virastoissa. Ja hän otti paperin vastaan tarkastaen vain sitä, katsomatta lainkaan kuka sen hänelle antoi, ja oliko tällä siihen oikeutta, – otti ja ryhtyi sitä heti puhtaaksikirjoittamaan.

Nuoret virkamiehet laskivat hänestä pilaa niin paljon kuin heidän kansliajärkensä suinkin salli ja kertoivat hänen vieressään hänestä tekaisemiaan juttuja; sanoivat hänen hakkailevan emännöitsijäänsä, vanhaa, seitsenkymmenvuotiasta eukkoa; kysyivät koska he aikovat viettää häitä; siroittivatpa vielä hänen päällensä pieniä paperin palasiakin, sanoen niitä lumeksi.

Mutta Akaaki Akaakievitsch ei puuttunut kaikkeen tähän peliin yhdelläkään sanalla, oli vain omissa oloissaan, aivankuin ei olisi ketään ollut hänen ympärillään. Eikä tämä härnäys häirinnyt edes hänen työskentelyänsäkään. Keskellä tuota hälinää ei hän tehnyt ainoatakaan kirjoitusvirhettä. Ja ainoastaan joskus kun tuo karhunleikki kävi aivan sietämättömäksi, kun tönäsivät häntä käsivarteen estäen häntä kirjoittamasta, silloin hän hiljaa äännähti: "Jättäkää minut rauhaan! Miksi minua kiusaatte?" Ja jotakin kummaa sisälsivät nämä sanat ja se äänensävy, jolla ne lausuttiin. Niissä värähteli sellainen surumielisyys, että eräs nuorukainen, joka juuri hiljan oli nimitetty virkaansa, ja joka muiden esimerkkiä seuraten aikoi ruveta härnäämään häntä, äkkiä peräytti aikeensa nuo sanat kuullessaan, aivankuin jokin olisi häntä koskenut; ja sen erän perästä tuntui hänestä, kuin olisi kaikki muuttunut hänen silmissään, kuin näkisi hän kaikki uudessa valossa. Joku käsittämätön tunne vieroitti hänet tovereistaan, joihin oli tutustunut siinä luulossa, että he olivat säädyllyisiä, sivistyneitä ihmisiä. Ja vielä kauvan tämän tapahtuman jälkeenkin ilmestyi keskellä hänen hilpeimpiä hetkiäänkin hänen eteensä pienen virkamiehen kuva, joka läpätunkevalla äänellä virkkoi: "Jättäkää minut rauhaan! Miksi minua kiusaatte?" ja näitä läpätunkevia sanoja seurasi toiset: "Olenhan veljesi". Ja tuo nuorukaisraukka peitti kasvot käsiinsä – ja sitten elämänsä varrella hän monta kertaa kauhistui huomattessaan, miten paljon on ihmisissä epäinhimillistä, miten paljon julmuutta ja raakuutta piilee hienostuneen ja sivistyneen ulkokuoren alla, vieläpä, Jumala nähköön! niissäkin ihmisissä, jotka maailman silmissä ovat jalosukuisia ja rehellisiä...

Ei ole helppo löytää toista ihmistä, joka niin kokonaan olisi antautunut tehtävänsä. Ei riitä, jos sanoo, että hän hoiti virkaansa hartaudella, ei, hän hoiti sitä rakkaudella. Virassaan, tuossa alituuisessa puhtaaksikirjoittamisessa, oli hänellä oma vaihteleva, miellyttävä maailmansa. Kun hän kirjoitti ilmeni hänen kasvoissaan todellinen nautinto. Erittäinkin olivat muutamat kirjaimet hänen lemmikkejään, ja niitä kirjoittaessaan oli hän vallan haltioissaan. Hän hymyili, vilkutti silmiään ja maiskutteli huuliaan, niin että hänen kasvojensa ilmeistä saattoi lukea melkein joka kirjaimen, minkä hänen kynänsä piirsi. Jos häntä olisi intonsa mukaan palkittu, olisi hän suureksi hämmästykseseen ehkä saanut valtioneuvoksen arvon. Mutta nyt oli hän vain, kuten hänen toverinsa pilkaten sanoivat, palvellut "soljen napinreikään ja hemoroidin suoletensa".

Ei voi olla muuten huomauttamatta, että häneenkin oli sentään jonkunverran huomiota kiinnitetty. Eräs tirehtööri, joka oli hyvänluontoinen mies ja tahtoi palkita häntä pitkäaikaisesta palveluksesta, oli käskenyt antaa hänelle jotakin hiukan tärkeämpää työtä, kuin tavallista puhtaaksikirjoitusta, nimittäin kirjoittaa jonkunlainen ote jo valmiista kirjelmästä johonkin toiseen virastoon. Ero tämän työn ja puhtaaksikirjoituksen välillä oli vain siinä, että hänen tuli vaihtaa päällekirjoitus ja muuttaa muutamia verbejä ensimmäisestä persoonasta kolmanteen. Tämä tuotti

hänelle niin paljon työtä ja päänvaivaa, että hän tuli hiestä aivan märäksi. Hän pyyhki otsaansa ja sanoi viimein: "Ei, tämä ei suju; parasta on, että annatte minulle jotakin puhtaaksikirjoitettavaksi".

Tästä lähtien sai hän aina vaan puhtaaksikirjoittaa, ja ulkopuolella sen piiriä ei hänestä näyttänyt mitään olevan olemassakaan.

Hän ei pitänyt lainkaan huolta puvustaan, ja silläpä ei hänen virkatakkinsa ollutkaan enään viheriäinen, vaan vivahti joltain punertavanharmaalta. Hänen kauluksensa oli kapea ja matala, niin että hänen kaulansa, joka ei suinkaan ollut pitkä, pisti siitä hyvin pitkälle esiin, aivankuin niiden päätään liikuttelevien kipsisten kissain, joita kiertävät kaupustelijat kannikselevat tusinamäärin pänsä päällä. Ja aina oli hänen vaatteissaan joko heinänkorsia, tai lankapätkiä, tai jotain muuta. Sitäpaitsi oli hänellä erityinen taito, kaduilla kävellessään, osua aina ikkunoiden alle juuri silloin, kun niistä heitettiin ulos tunkioita, ja siksipä hänen hattunsa päällys olikin aina täynnä arbuusin- ja melooninkuoria ja kaikenlaista mahdollista törkyä.

Akaaki Akaakievitsch ei kertaakaan elämässään kiinnittänyt huomiotaan siihen, mitä joka hetki kaduilla tapahtui, ja jota hänen nuoremmat virkaveljensä alinomaa tarkkasivat, joiden vilkas katsekin oli niin erinomaisen harjaantunut, että huomasi heti, keneltä toisella puolella katua oli katkennut housunlahkeiden hihna, – mikä aina nosti veikeän hymyn heidän huulilleen. Mutta Akaaki Akaakievitsch, jos jotakin katselikin, näki vain kaikkialla puhtaat, tasaisella käsialalla kirjoitetut rivinsä ja ainoastaan, jos hevosen turpa, aivan hänen tietämättään tiesi mistä ilmestynyt, laskeutui hänen olalleen ja puhalsi sieramistaan kokonaisen tuulispään hänen poskeansa vastaan, silloin hän vasta huomasi, ettei olekaan keskellä riviään, vaan pikemmin keskellä katua.

Tultuaan kotiin, istuutui hän heti syömään ja särpi tuossa tuokiossa kaalisoppansa, söi sitten palan lihaa sipulin kanssa, kertaakaan huomaamatta sen makua, – söi kaiken karpäsineen ja kaikkineen, mitä Jumala oli siihen sillä hetkellä lähettänyt. Huomattuaan vatsansa alkavan pullistua nousi hän pöydästä, otti mustepullonsa ja rupesi puhtaaksikirjoittamaan papereita, joita oli tuonut mukanaan kotiin. Jos hän ei ollut mitään mukanaan tuonut, kopioi hän omaksi huvikseen itselleen etenkin sellaisia papereita, jotka olivat huomattavia, ei kauniin käsialansa, vaan arvokkaan osoitteensa puolesta jollekin uudelle tai tärkeälle henkilölle.

Ei edes silloinkaan, kun Pietarin harmaa taivas kokonaan sammui, ja koko virkamiesmaailma söi päivällistään, kukin osaksi saamansa palkan, osaksi oman makunsa mukaan, kun kaikki jo lepäsivät virastojen kynänrapinan, hyörinän, omainsa ja muiden välttämättömien toimien sekä kaiken senkin jälkeen, minkä väsymättömät ihmiset olivat yli oman tarpeensa ottaneet tehdäkseen; kun virkamiehet kiiruhtavat käyttämään hyväkseen jäljelläolevaa aikaa päivästä, mikä kiiruhtaen teatteriin, mikä kaduille käyttämään aikansa jonkinlaiseen hattujentarkasteluun, – mikä illatsuihin tuhlaamaan kohteliaisuuksiaan jollekin viehättävälle neitoselle, jollekin pienemmän virkamiesryhmän "tähdelle", – mikä menen – ja niin useimmiten tapahtuikin – suoraa jonkun toverinsa luo, joka asui kolmannessa tai neljännessä kerroksessa kahdessa vähäisessä huoneessa, joihin kuului vielä eteinen, tai keittiö, ja joissa näki jonkinlaisia muotiesineitä, kuten lamppuja tai joitain pikkuesineitä, jotka olivat vaatineet monta uhrausta, paastoamista ja sisällä istumista vapaa-aikoina, – toisin sanoen, silloin kun kaikki virkamiehet hajaantuvat ystävänsä pieniin asunoihin pelaamaan meluista vистиä, hörppimään teetä laseista kopeekankorppujen kera, vetelemään sauhuja pitkistä piipuista, kertomaan pelin välillä kaikenlaisia vanhoja juoruja, jotka olivat peräisin ylemmistä seurapiireistä, sillä juoruamisestahan ei venäläinen voi milloinkaan eikä missään tilaisuudessa kieltäytyä, – tai jos ei ollut, mistä jutustaa, kertomaan tuota ijänikuista juttua linnanpäälliköstä, jolle tultiin sanomaan, että Falkonetovin muistopatsaan hevoselta oli katkaistu häntä; – sanalla sanoen silloin, kun kaikki huvittelivat, silloinkaan ei Akaaki Akaakievitsch antautunut minkäänlaisiin huvituksiin. Kukaan ei voinut sanoa milloinkaan nähneensä häntä missään iltamissa. Kirjoitettuaan kylliksi paneutui hän levolle hymysuin jo edeltäpäin ajatellessaan, että mitähän Jumala huomenna lähettää puhtaaksikirjoitettavaksi? Niin vierähti tuon miehen maallinen elämä, joka 400 ruplan vuosipalkkoineen oli täydelleen kohtaloonsa tyytyväinen. Ja hän olisi voinut mahdollisesti elää

hyvinkin vanhaksi, jos ei olisi olemassa erinäisiä onnettomuuksia, joita on siroteltu ei ainoastaan nimineuvosten vaan myös sala-, todellisten-, hovineuvosten ja kaikkien sellaistenkin neuvosten elämänpoluille, jotka eivät kellekään neuvoja anna, enempiä kuin niitä keltään itsekään saavat.

Pietarissa on ankara vihollinen kaikille niille, joiden vuosipalkka pyörii siinä 400 ruplan korvilla. Tämä vihollinen ei ole mikään muu, kuin meidän pohjolamme pakkaneen, vaikka sen muuten sanotaankin olevan sangen terveellisen. Tuossa yhdeksän aikoina aamuisin, siis juuri siihen aikaan, kun kadut täyttyvät virastoihin menijöistä, alkaa se jaella niin ankaria ja pistäviä näppäyksiä kaikkien nenille ilman eroitusta, ett'eivät virkamiesraukat tiedä, mihin ne lopulta kätkeä. Juuri tähän aikaan, kun ylempienkin virkamiesten otsaa kirveltää pakkasessa, ja vedet nousevat silmiin, ovat nimineuvosraukat toisinaan aivan turvattomia. Hädin tuskin juuri pelastuu paleltumasta, kun juoksee niin nopeasti kuin saattaa nuo viisi, kuusi korttelin väliä ja tömistelee sitten eteisessä vankasti jalkojaan, niin että kaikki tiellä kohmettuneet virantoimituksessa tarvittavat kyvyt ja lahjat sulavat.

Akaaki Akaakievitsch oli jo jonkun aikaan huomannut, että hänen selkäänsä ja olkapäitään armottoman ankarasti palelti, vaikka hän koettikin mahdollisimman nopeasti juosta tuon tavallisen reittinsä. Hän tuumi viimein, että eiköhän lie jokin vika viitassa. Tarkasteltuaan sitä huolellisesti kotonaan, hän huomasi, että se parista, kolmesta kohdasta juuri hartiaihin kohdalta oli muuttunut ohueksi harsoksi. Verka oli hieraantunut aivan läpinäkyväksi, ja vuori oli kulunut kokonaan rikki. Muuten olikin Akaaki Akaakievitschin viitta virkamiesten yleisen pilkan esineenä. Siltä oli riistetty kunniallinen viitan nimikin ja nimitettiin sitä kapotiksi. Se olikin muuten jotensakin kummallisen näköinen. Sen kaulus oli aina vuosi vuodelta pienentynyt, sillä sitä käytettiin muiden osien paikkaamiseen. Paikkaus ei juuri osoittanut tekijänsä taitavuutta ja näytti sangen kömpelöltä ja rumalta.

Huomattuaan millä kannalla asiat olivat, päätti Akaaki Akaakievitsch viedä viittansa Petroovitschille, räätäliille, joka asui jossain keittiönrappujen neljännessä kerrassa ja huolimatta silmäpuolisuudestaan ja rokonarpisuudestaan harjoitti hyvällä menestyksellä virkamiesten ja muidenkin miesten housujen ja takkien paikkaamista, – nimittäin silloin, kun oli selvällä päällä, eikä hautonut päässään mitään muita hommia. Tästä räätälistä ei tosin pitäisi pitkiä puheita pitää, mutta kun nyt kerran on tullut tavaksi esittää kertomuksissa henkilöiden luonteet perinpohjin, niin ottakaamme kaikesta huolimatta Petroovitschkin nyt tässä esille.

Ensin nimitettiin häntä vain Grigooriksi, ja oli hän silloin jonkun herran maaorja. Petroovitschiksi häntä ruvettiin kutsumaan siitä lähtien, kun hän sai vapautuskirjan ja rupesi juomaan oikein miehen tavalla kaikkina pyhinä, aluksi vain suurempina, mutta sittemmin ilman erotusta kaikkina kirkkopyhinä, joiden kohdalla kalenterissa vain oli ristinmerkki. Siinä suhteessa oli hän uskollinen esi-isiensä tavoille ja torasi vaimonsa kanssa, nimittäen tätä yleiseksi naiseksi ja saksalaiseksi. Ja kun nyt ohimennen mainitsimme vaimonkin, niin hänestäkin tässä muutama sana, vaikka emme hänestä, paha kyllä, paljoa enempiä tiedä, kun että Petroovitschilla oli vaimo, joka käytti hattua, mutta ei liinaa. Kauneudesta, kuten sanotaan, ei hän juuri voinut suuria kerskua, ja ainoastaan kaartilaiset hänet kohdatessaan tirkistivät hänen hattunsa reunan alle, liikuttelivat viiksiään ja päästivät joitain erityisiä äännähdyksiä.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.